

PSICOLOGIA DE LA INSTRUCCIÓ EN ÀMBITS ESPECÍFICS: EDUCACIÓ ARTÍSTICA 21157

Unitat de Psicologia Evolutiva i de l'Educació
Departament de Psicologia de l'Educació

Professor: C. Genovard

OBJECTIUS GENERALS

La Psicologia de l'Educació Artística forma part habitual dels curricula contemporanis en les especialitzacions en psicologia en la majoria d'universitats occidentals. **L'art com a fenomen psicològic i psicoeducatiu** es contempla en la Psicologia i la Sociologia de l'Art des de tots els aspectes possibles, no únicament per la seva importància formativa sino també pel valor **polivalent i introductori** a moltes activitats contemporànies de contingut i reflexió prioritàriament psicològiques. Aquí es tracta d'omplir un buit des de l'enfocament **psicològic-instruccional** d'aquest camp d'estudi i d'aprenentatge.

OBJECTIUS ESPECÍFICS

La psicologia de l'educació artística cobreix tres camps de formació : (1) Es una assignatura dirigida a **l'educació de la sensibilitat cultural** no sempre contemplada en els aprenentatges anteriors del estudiant; (2) és una matèria **interdisciplinària** que dona unitat als coneixements procedents d'altres àmbits i a temes que **no es poden deixar de conèixer pel psicòleg** en camps d'importància capdal, com per exemple l'impacte de la percepció plàstica i auditiva de les imatges televisives en la construcció de la realitat i (3) és una assignatura **polivalent** en el sentit de que permet contactar amb **mons professionals** en els quals, cada vegada més, les formacions globals són més apreciades; per exemple la publicitat, el disseny, l'arquitectura, la moda, l'esplai, els multimedia, etc. i en els que la formació psicològica és valorada.

ACTIVITAT DIDÀCTICA

Les **classes teòriques** seran sobre la matèria d'estudi del present programa -calculat segons el nombre de dies i hores de classe del semestre-, el material de lectura que es recomani, la visualització de videos, visites exteriors o l'audició de material específic. En casos molt especials es proporcionaran alternatives d'estudi dirigit.

Les **classes pràctiques** seran el recolçament de cada un dels temes explicats a classe mitjançant un tema monogràfic, sempre amb l'ajut audio-video. A part de **la bibliografia** que es recomana al final del programa es donarà bibliografia i orientacions multimedia sobre els temes explicats i les pràctiques a realitzar.

AVALUACIÓ

Aquesta assignatura s'avaluarà mitjançant el sistema d'**avaluació continuada**. Això vol dir que després dels temes explicats i la realització de les pràctiques es passaran qüestionaris d'apreciació instruccional de l'aprenentatge, així com de la comprensió i sensibilització pel tema que es reculliran a la mateixa classe. L'avaluació de la intervenció oral en les practiques també podrà ser motiu de qüalificació. Aquest sistema obviament **elimina l'examen final**.

La **lectura** amb comentari orientat d'una obra clau sobre l'assignatura i una **visita** amb itinerari explicat formen el complement avaluador. Ambdòs comentaris -que cobreixen tant la part teòrica como la

pràctica- són d'extensió limitada a un màxim de 10 fulls i s'entregaran la darrera setmana abans que comenci el període acadèmic d'exàmens.

Important: la no realització de més de tres qüestionaris a classe o la impossibilitat de seguir de forma regular el curs, implicarà negociar amb el professor un altre tipus d'avaluació individualitzada amb inclusió, a part d'altres tasques, d'exàmen a la fi del semestre.

TEMARI

I. **Introductoria. Psicologia i Educació Artística**

Tema 1. La implicació psicològica i educativa en els contextes psico-estètics.

Vocabulari de conceptes bàsics.- L'aproximació psicològica i educativa a la cultura que ens envolta.- Les funcions i els comportaments psicològics davant els estímuls educatius plàstics, acústics i simbòlics. Funcions derivades del coneixement estètic.

II. **L'activitat psicològica i educativa en contextes plàstics**

Tema 2. Quan la percepció es torna activitat quotidiana: mirar i veure.

El valor de la mirada.- Com funciona la mirada.- L'ull intel·ligent.- La teoria del "punt de vista".- Les mirades "obliqües": el mirall, les il·lusions, les ombres.- Les dificultats en la història de la percepció.- La conquesta de la perspectiva.- El color real i el color inventat.- L'exploració icònica i estètica del món plàstic: guia mínima psicopedagògica de com mirar una obra d'art.

Tema 3. Imatges: mes enllà de la visió.

Vivim en un món d'imatges?.- Imatge, icònic, imaginari, imaginació, fantasia, creativitat.- Els aspectes cognitius: construcció del pensament i construcció de la imatge.- El constructe d'EISNER.- Els aspectes afectius.- La imatge desborda el seu objecte: polivalència de la imatge.- La imatge i "els mons privats de la infància".- El control i la manipulació psicològica de les imatges.

Tema 4. La imatge transformada.

(1) La fotografia (1839) o el món icònic ja no ha estat mai més com abans. L'aparició de la fotografia i els canvis radicals en el món de la percepció.- La percepció plàstica es torna democràtica: "jo hi era".- De com la fotografia va canviar psicològicament la realitat plàstica.- Destreses psicològiques i destreses fotogràfiques.- Epistemologia de la fotografia.- Perversió i nostàlgia de la instantània: és real però no és la realitat.- La fotografia com objecte educatiu i la fotografia com objecte estètic.

(2) El Cinema com art "total".(1895) L'estructura de l'obra cinematogràfica.- Totes les funcions psicològiques intervenen.- El "miracle" de la superació de la temporalitat i l'espacialitat icònica mitjançant el so i el moviment.- El poder psicològic del silenci.- La "màgia" del cinema.- L'únic art plàstic amb poder de "recrear".- L'educació estètica mitjançant el cinema.- Els mons icònics familiars derivats: la TV, el vídeo, i les noves tecnologies.- Orientació, consell o censura?.- El cinema per a nens?.

Tema 5. Els espais físics globals.

(1) Els compromisos psicològics, socials, educatius i estètics amb els espais físics.

Els espais. L'impacte psicològic de l'espai sobre el comportament: l'espai com a centre, l'espai i el temps, el model "waiting room".-Els nous conceptes plàstics per anomenar psicològicament l'espai: ambient, ecologia, entorn, "context", etc.- La nova sensibilitat per l'espai.-L'espai natural.- La conservació i la contemplació de l'espai.- El paisatge i les "vistes".- Paisatges reals i paisatges imaginats.-L'exotisme.-L'experiència psicològica dels "espais": espai exterior, espai interior, espai privat i espai íntim.- Els espais artificials exterior construïts: els macroespais.- Psicologia de l'arquitectura.- Arquitectura individual i arquitectura col·lectiva.- Arquitectura, vivenda i qualitat de vida.- Els espais artificials interiors construïts: els microespais.- L'adveniment de l'espai interior a la vida quotidiana: el disseny i la decoració.- L'estructura psicològica bàsicament visual-motriu del objectes dins l'espai quotidiana.

(2). Els espais estètics educatius convencionals: els museus. El museu com institució psicològica-social-mediàtica.- Els components psicològics previs a l'experiència en el museu.- Breu història dels museus.- Museus de coses curioses, museus de ciències i museus d'obres d'art.- Pedagogia del museu clàssic.- Estructures lineals i estructures cognitives.- L'estructura

cognitiva-emocional: el museu imaginari.- Els altres museus.- L'exposició temporal.- Educació museística i museu modern.- Les exposicions educatives.- Els museus particulars: el col·leccionisme.- Eisteixen raons per visitar un museu?.

III L'activitat psicològica i educativa en contextes acústics

Tema 6. Els espais estètics auditiu i motriu.

Psicologia i sociologia de la música.- Processos intel·ligents, afectius i motrius.- Els conceptes musicals: harmonia, ritme, etc.- Destreses psicològiques i instruments.- La veu.- La irrupció de la música en la vida contemporània.- Valor contextual de la música: de la "música 'política'" a la música ambiental.- Música i classes socials.- Escalles estètiques de la música.- Els espais musicals.- De l'auditori a la Discoteca- Aspectes evolutius de la música.- De la dansa al ball.- Els afectes catàrtics de la música: La musicoteràpia.-

IV L'activitat psicològica i educativa en contextes personals

Tema 7. L'impacte psico-estètic de la corporeïtat.

Del cos privat al cos públic.- Psicologia, antropologia i estètica del cos.- Aparença i realitat psicològica del cos.- Els missatges cognitius dirigits al cos.- La salut.- Contradiccions entre bellesa imaginada i salut.- Els missatges afectius.- Amor físic, amor del cos, amor sense cos.- Moda i vestit.- Els missatges emocionals.- Sexe, erotisme, pornografia.- Els llenguatges no verbals del cos.- L'aparença psicològica del cos en l'art.- Vestit, desvestit, despullat i nu.- L'expressió corporal.- Components corporals en els processos psicològics de la seducció.- L'expressió plàstica corporal.- Els missatges socials en l'aparença estètica del cos.- La censura davant el cos.- Cos, sexisme, racisme.- La lectura artística del cos i el seu aprenentatge.- Teràpia i expressivitat física.

Tema 8. Els reptes psicològics i educatius del "temps lliure" (lleure): el viatge com a fenomen psico-estètic global.

El viatge com a realitat psicocultural i educativa contemporània.- Història del viatge.- El mercat de la geografia, i el mercat de la història- Els elements cognitius i emocionals del viatge.- L'imaginari del viatge i l'anticipació.- El paper de l'aventura imaginada.- El viatge viscut i la rememoració.- Els aspectes evolutius: viatges per totes les edats.- Els instruments cognitius del viatge: la lectura de mapes, guies i relats.- La fixació plàstica del viatge: de la fotografia personal i el vídeo a la postal- Els mitjans del viatge: de l'excursió a peu a la volta al món amb avió.- Vacances i viatges.- Del viatger al turista.- Les destreses psicosocials del viatge.- La literatura dels viatges.- El viatges "menors": el paisatge pròxim.- Els viatges "majors".- Viatge i antropologia: el viatge etern i l'estètica de la mort.

V L'activitat psicològica i educativa en els contextes simbòlics

Tema 9. Els components psicològics i educatius de l'experiència estètica del llenguatge.- Noves tecnologies i nous llenguatges

(1) Les experiències simbòliques.- Els components cognitius i emocionals en la vivència del llenguatge.- L'aprenentatge de l'expressió estètica mitjançant la paraula escrita.- L'aprenentatge de l'apreciació literària en els seus diferents gèneres: no tots es llegeixen de la mateixa manera.- Les apreciacions psicoestètiques complexes: com es fa i s'enten una poesia avui.- La lectura com emoció estètica.- L'aprenentatge de l'expressió parlada. (retòrica)- La paraula privada i el llenguatge interior: els components lingüístics de l'experiència personal: l'autobiografia i la pervivència de l'introspecció.- Existeix la mística?.- El component psicoestètic en el descobriment de la comprensió lingüística.- Parlar, dir, escoltar, entendre.- L'experiència en psicologia de la cultura de l'ús de més d'un idioma.- Ètica i estètica de la comunicació: sociopaties lingüístiques públiques i privades.- Teràpia dramàtica-literària.

(2) La realitat psicològica i educativa de l'educació artística envers l'impacte de les noves tecnologies.- Breu història de les noves tecnologies.- Mite i realitat del "2001".- L'instrument tecnològic com a estri i com a metàfora.- Els multimedia.- Les imatges virtuals.- Epistemologia de les noves tecnologies.- Anàlisi crític.- Cap una nova estètica?.- Tipus d'implicacions psicològiques i educatives.- Enriquiment i banalització de la informació.

BIBLIOGRAFIA

- Ahrenzweig, A. (1976) *Psicoanálisis de la percepción artística*. Barcelona, Gustavo Gili
- Alvarez, Lluís X. (1986) *Signos estéticos. Crítica de las ciencias del arte*. Antrhopos.
- Alvin, Juliette (1990) *Musicoterapia*. Paidós Educador.
- Aries, Philippe y Duby, Georges (Eds.) *Historia de la vida privada*. Tomos 7-10. Taurus.
- Arnavat, M.M. y Guardia A.M. (1987) *Educació per mitjà de la Plàstica*. Avesta, Barcelona.
- Arnheim, R. (1989) *Nuevos Ensayos sobre la Psicología del arte*. Madrid. Alianza
- Balada, M. (1988) *Com analitzar una obra plàstica*. Barcelona. Publicaciones de l'ICE
- Borras, B.M. et alts. (1980) *Introducción general al arte. Arquitectura. Escultura. Pintura. Artes decorativas*. Madrid, Ediciones Istmo.
- Borthwick, G. (1982) *Hacia una educación creativa*. Madrid, Fundamentos.
- Calabrese, Omar (1987) *El lenguaje del arte*. Paidós. 1987.
- Calmy, G. (1976) *La educación del gesto gráfico*. Barcelona, Fontanella.
- Clot, R.J. (1976) *La educación artística*. Barcelona, Planeta.
- Cohen, David y Mackeith, Stephen A. (1993) *El desarrollo de la imaginación. Los mundos privados de la infancia*. Col. Conocimiento Humano, Paidós, Barcelona.
- Corbousier, Le (1961) *Mensaje a los estudiantes de arquitectura*. Buenos Aires, Eds. Infinito.
- Cherry, C. (1980) *El arte en el niño de edad preescolar*. Barcelona, CEAC.
- Debray, Régis (1992) *Vie et mort de l'image. Histoire du regard en Occident* (existeix traducció). Gallimard.
- Denis, Michel (1984) *Las imágenes mentales*. Buenos Aires, Siglo XXI Argentino.
- Dondis, D.A. (1992) *La sintaxis de la imágen. Introducción al alfabeto visual*. Gustavo Gili. Diseño. Barcelona.
- Dormer, Peter (1993) *El diseño desde 1945*. Ediciones Destino y Thames and Hudson.
- Eder, R.; Laur, M. (1986) *Teoría social del arte* México UNAM.
- Freud, Sigmund (1973) *Psicoanálisis del arte*. Alianza Ed.
- Garau, Augusto (1984) *Las armonías del color*. Eds. Paidós.
- Gardner, Howard (1993) *Arte, mente y cerebro. Una aproximación cognitiva a la creatividad*. Paidós Básica.
- Gardner, Howard (1994) *Educación Artística y desarrollo humano*. Paidós educador.
- Gardner, Howard (1995) *Mentes creativas*. Paidós Testimonios.
- Genovard, C. (1996) Descripción de algunos conceptos básicos para el diseño de unas lecciones preliminares en psicología de la educación artística plástica. (333-375). En C. Genovard, J. Beltrán y F. Rivas (Eds.) *Psicología de la Instrucción III. Nuevas perspectivas*. Madrid: Síntesis.
- Gubern, Román (1992) *La mirada opulenta. Exploración de la iconosfera contemporánea*. Gustavo Gili.
- Guixard-Meili, Jean (1966) *Como mirar la pintura*. Barcelona. Nueva Colección Labor.
- Hargrtetaves D.J. (1991) *Infancia y educación artística*. Madrid, M.E.C.
- Hauser, Arnold (1964) *Historia social de la literatura y el arte*. Madrid. Guadarrama.
- Hauser, Arnold (1994) *Sociología del Arte*. Guadarrama.
- Kellog, R. (1979) *Análisis de la expresión plástica del preescolar* Madrid, Cincel.
- A Duc, J.; Gaudron, J.M.; Chauvetm, J.L. (1974) *El educador frente a la imagen*. Madrid Morova
- Lowenfeld, W. (1958) *El niño y su arte*. Buenos Aires, Kaspeluz.
- Lucart, L. (1980) *Pintar, dibujar, escribir, pensar. El grafismo en el preescolar* Madrid, Cincel.
- Malins, Frederik (1980). *Para entender la pintura. Los elementos de la composición*. Barcelona. Blume.
- Malrieu, Philippe (1971) *La construcción de lo imaginario*. Madrid. Guadarrama.
- Marks Greenfield, P. (1985) *El niño y los medios de comunicación*. Morata. Serie Bruner.
- Munari, Bruno (1981) *¿Cómo nacen los objetos?* Gustavo Gili Diseño, Barcelona.
- Munro, T. (1975) (1963) *Psicología del Arte: pasado, presente y futuro*. En Hogg J: *Psicología y artes visuales* Barcelona, Gustavo Gili

- Read, Herbert (reimp.1986) *Educación por el arte*. Paidós Educador.
- Read, Herbert(1970) *Arte y Sociedad*. Península.
- Sartre, J.P. (1964) *Lo Imaginario. Psicología fenomenológica de la imaginación*. Losada, Buenos Aires
- Scharf, Aaron (1994) *Arte y fotografía*. Madrid: Alianza Editorial.
- Stern, A. (1962) *Comprensión del arte infantil*. Buenos Aires, Kaspelusz.
- Varios (1996) *El siglo del cinema*. Centre de Cultura Contemporanea de barcelona.
- Varios (1996) *Art i Poder.L'Europa dels dictadors(1939-1945)* Centre de Cultura Contemporanea de brcelona.
- Vigotski, Liev Semionovich(1970) *Psicología del Arte*. Barcelona, Barral.
- Villafañe, Justo (1992) *Introducción a la teoría de la imagen*. Madrid. Pirámide.
- Widlöcher, D. (1978) *Los dibujos de los niños* Barcelona. Marder.
- Woodfofrd, S. (1985) *Introducción a la Historia del Arte. Cómo mirar un cuadro*. Barcelona: Gustavo Gili.